

Editorial

Vážení čtenáři, vážené čtenářky,

oddělení Sociologický datový archiv opět nabízí Vaší pozornosti číslo Sociowebu věnované problematice archivace a managementu sociálních dat. Začínáme obecnějším článkem Jindřicha Krejčího pojednávajícím o mezinárodní komparaci jako základní sociologické metodě. Tematicky navazuje stručný úvod do problematiky harmonizace dat od Yany Leontiyevy včetně informace o zajímavé akci uspořádané oddělením na podzim tohoto roku. Autor následujícího příspěvku, Martin Vávra, se pokouší čtenářům ukázat proč při práci s kvantitativními daty zaměřit svoji pozornost na analýzu odpovědí „nevím“ a jak mohou být tyto výpovědi respondentů vztažené k jiným důležitým proměnným. V pořadí další příspěvek Romany Benešové věnovaný mezinárodnímu projektu zaměřenému na výzkum stárnutí v Evropě snad zaujme potenciální uživatele těchto vskutku unikátních a kvalitních mezinárodních dat. Poslední příspěvek tohoto čísla, jehož autorem je Tomáš Čížek, informuje čtenáře o aktuálních projektech archivace dat a novinkách v oblasti technického zabezpečení datových služeb provozovaných naším oddělením.

Příjemné čtení přeje

Yana Leontiyeva

Yana.Leontiyeva@soc.cas.cz

Texty představené v tomto čísle Sociowebu vznikly v rámci projektu „Zdroje dat, výzkum standardů, kvality dat a metody harmonizace dat pro mezinárodní sociální komparativní výzkum a integraci do sítě CESSDA“ (č. grantu MŠMT- LA09010), podpořeného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Lednové číslo představí aktuální výzkumná témata, kterým se věnuje výzkumné oddělení Hodnotové orientace ve společnosti. Zaměří se především na problematiku počátku rodinných a pracovních drah mladých lidí.

«Teorie pro všechny»

»

Mezinárodní komparace jako základní sociologická metoda

Klíčová slova: metodologie

V pořadí hned druhá publikace vydaná Mezinárodní sociologickou asociací ISA (Øyen 1990) je věnována mezinárodnímu komparativnímu výzkumu. Není to náhoda, rada ISA tak chtěla upozornit na mimořádný význam, který má tato oblast pro celý obor, a který ovšem nebývá vždy náležitě doceněn.

Sociologie je od počátku postavena na metodě empirického srovnávání společenských systémů. Auguste Comte srovnávání různých koexistujících stavů lidské společnosti považoval za jednu z hlavních metod pozitivní filozofie (Comte 1969: 102-104). Mezinárodní komparace je také podstatou většiny prací, které položily základy metod sociologického výzkumu. Je na ní založena Durkheimova studie sebevraždy i studie ducha kapitalismu od Maxe Webera. Srovnávací výzkum byl výchozí metodou pro množství dalších přelomových prací od Tocquevilla, Spencera, Tönniese, Simmela, Sorokina a jiných osobností.

Jak uvádí Nowak (1989: 34-35) pro klasické období sociologie byl pojem „komparativní“ nadbytečný, protože srovnávací charakter disciplíny byl určen v podstatě z definice. Nehledě na další vývoj oboru, z logiky věci plyne, že sociální teorie se bez mezinárodní (resp. mezikulturní, mezisystémové atp.) perspektivy neobejde (viz např. Webber 1981, Scheuch 1990). Přestože definice sociologie je nejasná, je v základu, stejně jako fyzika nebo biologie a další vědy, koncipována jako univerzalistická - jejím smyslem je vývoj a verifikace obecných teorií. Hlavním cílem jsou tedy zjištění platná bez ohledu na státní hranice a hypotézy je potřeba testovat na datech z více různých společenských systémů.

Vývoj oboru směřující ke zkoumání jednotlivých sociálních jevů sice již nezakládá komparaci jako nezbytnost, nicméně srovnávací techniky se mohou uplatnit i tam, kde se sociologie věnuje jedné společnosti. Nabízejí totiž výhodný nástroj

pro uchopení sledovaných jevů. Srovnání se situací v jiných společnostech umožňuje odlišit významná pozorování od nevýznamných, rozhodnout, co je specifické a co je „normální“. Existence různých referenčních skupin přibližuje použitou metodu experimentu a dodává výzkumu vyšší relevanci.

K tomu přistupuje fakt, že lidská společnost procházejí procesem globalizace. Zvýšil se objem mezinárodní komunikace a srovnávání společenských systémů se opět dostává do středu zájmu. Současné i vědy se stávají stále více mezinárodní a ztrácejí národní charakter. V důsledku toho roste objednávka společenskovědních informací založených na mezinárodních srovnáních i možnosti realizace komparativních šetření.

Jedním z důležitých zdrojů faktických informací pro mezinárodní srovnání je kvantitativní sociální výzkum. Zdroje dat pro komparaci se v tomto ohledu dlouho omezovaly především na oficiální statistiky. Vysoké technologické, organizační a finanční nároky nedovolovaly realizaci rozsáhlých mezinárodních dotazovacích šetření. První se objevila až s rozšířením počítačů v 60. letech. Ještě v 70. letech probíhal v této oblasti hlavně vývoj metod a srovnávací výzkum byl považován za oblast, která vygenerovala nejvíce metodologických pouček k nejmenší databázi a s nejméně výsledky (Kohn 1989: 78). Situace se od té doby ovšem radikálně změnila a metody připravené v 60. a 70. letech i ty nověji vyvinuté již nacházejí široké uplatnění v množství výzkumných projektů. Tento vývoj ovšem neumožnila jen technologie a růst investic, ale také vytvoření organizačních předpokladů, rozsáhlá mezinárodní spolupráce, ale i větší otevřenost a ochota ke sdílení dat a výsledků.

Když na konci 80. let Ragin (1989) bilancoval stav komparativního výzkumu, upozornil, že existuje relativně hodně studií srovnávajících dvě nebo málo společností do větší hloubky a množství povrchnějších srovnání velkých počtů zemí (třiceti a více), ale jen málo prací mezi tím. Tato skutečnost byla důsledkem charakteru dat, která byla k dispozici. Na jedné straně bylo možné provádět šetření s limitovaným rozsahem a výzkumy založené na jiných než kvantitativních metodách, na druhé straně byla dostupná data ze statistik Světové banky a dalších organizací zachycující jen úzký průřez reality. Tuto mezeru postupně zaplňují rozsáhlé komparativní projekty jako jsou *Evropský výzkum hodnot EVS (European Value Study)*, *Mezinárodní program sociálního výzkumu ISSP (International Social Survey Programme)*, *Evropský sociální výzkum ESS (European Social Survey)* nebo projekty OECD v oblasti vzdělání a další výzkumy, které jsou realizované společným úsilím výzkumníků z mnoha zemí, slouží více výzkumným záměrům a jejichž data jsou veřejně k dispozici.

Tento vývoj je založen na rozvoji spolupráce mezi výzkumnými týmy a ochotě ke sdílení dat. V minulosti nebylo obvykle možné získat na velká mezinárodní šetření prostředky, podařilo se to jen několika výjimečným osobnostem

s mimořádným mezinárodním renomé. V současnosti, jednoduše řečeno, místo jednoho obrovského šetření, na které jeden výzkumný tým těžko sežene peníze, uspořádají různé výzkumné týmy každý ve své zemi šetření běžného rozsahu tak, aby jejich data byla navzájem srovnatelná. Propojením jednotlivých souborů dat vznikne mezinárodní databáze, která je navíc často veřejně přístupná.

Nedostatek dat již nepředstavuje tak významné omezení pro komparativní výzkum jako dříve. Rozvinutá mezinárodní spolupráce umožňuje přípravu nových šetření a prosazování nových témat. Nové zdroje je však potřeba znát, pracovat s nimi a dále je formovat. Dopad rozvoje mezinárodního výzkumu v kvantitativní oblasti není omezen jen na tuto oblast. Zpravidla se jedná o otevřené zdroje informací, které ale, mají-li mít smysl, musí být opřeny o solidně teoreticky a metodologicky založené koncepce. Podobně hodnota sociální teorie spočívá také v její empirické ověřitelnosti. Kvantitativní komparativní šetření a sociální teorie se tak navzájem doplňují.

Literatura:

Comte, August 1969. *Výbor z díla*. Uspořádal J. Hutar. Praha : Vysoká škola politická, 1969.

Kohn, Melvin L. 1989. „Cross-National Research as an Analytic Strategy“. Pp. 77-102 in *Cross National Research in Sociology*, ed. by M. L. Kohn. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE.

Nowak, Stefan 1989. „Comparative Studies and Social Theory“. Pp. 34-56 in *Cross-National Research in Sociology*, ed. by M. L. Kohn. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE.

Øyen, Else 1990. *Comparative Methodology. Theory and Practice in International Social Research*. SAGE Studies in International Sociology 40. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE.

Ragin, Charles 1989. „New Directions in Comparative Research“. Pp. 57-76 in *Cross-National Research in Sociology*, ed. by M. L. Kohn. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE.

Scheuch, Erwin K. 1990. „The Development of Comparative Research: Towards Causal Explanations“. Pp. 19-37 in *Comparative Methodology. Theory and Practice in International Social Research*, ed. by E. Øyen. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE.

Webber, Irving L. 1981. „Sociology: Parochial or Universal?“ *Social Forces* 60 (2): 416-431.

Jindřich Krejčí

Jindrich.Krejci@soc.cas.cz

»

Harmonizace dat v mezinárodních komparativních výzkumech

Klíčová slova: metodologie

Jak již bylo zmíněno v předchozím příspěvku, empirické srovnávání společenských systémů je jedním ze základních pilířů sociologie. Popsat realitu z kvantitativního hlediska je ovšem složitý úkol již na úrovni jednoho státu. Porovnání často velmi odlišných ekonomických, sociálních, vzdělávacích nebo zdravotních systémů napříč národními státy pak v tomto kontextu není vůbec snadnou úlohou. Právě proto jde rozvoj mezinárodního sociálního komparativního výzkumu ruku v ruce s harmonizací výsledných dat.

Harmonizace v mezinárodních výzkumných projektech buď předchází samotnému sběru dat (tzv. ex-ante harmonizace) nebo je naopak realizována až v návaznosti na terénní práce (tzv. ex-post harmonizace). Ve skutečnosti se nejčastěji jedná o kombinaci těchto dvou přístupů. Zatímco v některých případech je ex-post harmonizace jediným možným řešením pro dosažení mezinárodní srovnatelnosti statistik realizovaných na národní úrovni, ex-ante harmonizace je nezbytným předpokladem kvalitního mezinárodního projektu. Ex-ante harmonizace spočívá především ve sjednocení výzkumného instrumentu a jednotlivých postupů při sběru dat. V přípravné fázi velkých mezinárodních výzkumů lze sledovat různé harmonizační aktivity na mnoha úrovních, počínaje celkem zásadní standardizací dotazníků (včetně zajištění zpětného překladu) přes rozsáhlé a podrobné předpisy pro výběrovou proceduru až po standardizaci smluv s agenturami a školení tazatelů z různých zemí. Protože ex-ante harmonizace klade vysoké nároky na koordinaci, včetně zajištění komunikace národních týmů mezi sebou navzájem, na schopnost najít kompromisní řešení a v neposlední řadě také proto, že některé zkoumané jevy nebo fenomény jednoduše nelze sjednotit před vstupem do terénu (například zjišťování vzdělání nebo příjmů), do hry vstupuje harmonizace ex-post. Cílem ex-post harmonizace je tedy napravit a sjednotit to, co nebylo (nebo nebylo možné) sjednotit během sběru dat v jednotlivých zemích.

Aktivity zaměřené na podporu harmonizace jsou mimo jiné náplní jednoho z projektů realizovaných na půdě Sociologického datového archivu (SDA), který se věnuje výzkumu standardů a kvality dat a také metodám harmonizace dat pro mezinárodní sociální komparativní výzkum. V rámci zmíněného projektu byl v říjnu 2010 zorganizován mezinárodní workshop s názvem „Harmonisation of Social Survey Data for Cross-National Comparison“. Kromě širší akademické veřejnosti a studentů se této akce zúčastnili zahraniční a tuzemští výzkumníci, kteří mají bezprostřední zkušenost s mezinárodními komparativními

projekty. Prezentace se týkaly takových mezinárodních výzkumů vzdělávání a gramotností jako Programme for International Student Assessment (PISA), The Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS), International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) a také tří velkých výzkumných projektů Survey of Health Ageing and Retirement in Europe (SHARE), Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILK) nebo International Social Survey Programme (ISSP). Zajímavá byla i prezentace týkající se aktivit Rady evropských sociálněvědních archivů (Council of European Social Science Data Archives – CESSDA) směrem k vytvoření infrastruktury, která by měla vytvořit podmínky pro komunikaci mezi vědci navzájem a mezi vědou a společností. Problémy spojené s harmonizací dat byly diskutovány z pohledu koordinátorů mezinárodních projektů, řešitelských týmů zodpovědných za sběr národních dat, datových archivů, které se podílejí na ex-post standardizaci a pomáhají s vytvořením harmonizační infrastruktury, a v neposlední řadě i z pohledu koncových uživatelů.

Podrobnější informace o realizovaném workshopu včetně abstraktu a prezentací jsou k dispozici na webových stránkách SDA - <http://archiv.soc.cas.cz/articles/cz/84/workshop.html>

Yana Leontiyeva

Yana.Leontiyeva@soc.cas.cz

»

Co se můžeme dozvědět z analýzy odpovědí „nevím“ v dotazníkovém šetření

Klíčová slova: metodologie, veřejné mínění

Při analýze dat z výzkumů se sociologové většinou soustřeďují na to, kdo má jaké názory a postoje a co je příčinou těchto názorů a postojů. Ti, kdo zvolí odpověď „nevím“, zůstávají většinou mimo analýzu. Jejich odpověď je nahlížena jako nezajímavá. To se může na první pohled zdát zcela pochopitelné. Zajímá nás například to, zda někdo souhlasí s legalizací euthanasie nebo se staví proti takovému kroku, co ale dělat s tím, že respondent „neví“? To také vede ve svém důsledku k tomu, že otázky, u kterých velká část respondentů vybere „nevím“, jsou často nahlíženy jako špatně zvolené (nesrozumitelné, příliš odborné atd.).

Zde chci ukázat, že odpověď „nevím“ je zajímavá a z hlediska sociologie přínosná, neboť její volba má měřitelný vztah k jiným

proměnným (charakteristikám respondenta). Zejména vzdělání je proměnná, která s frekvencí odpovědi „nevím“ těsně souvisí a to v tom smyslu, že relativně méně vzdělaní volí odpověď „nevím“ častěji. Toho si všimla už Jean Converse (1976) v datech, která byla sbírána v šedesátých letech v rámci výzkumné série Gallup Poll (společnost Gallup už od roku 1935 provádí tato pravidelná šetření veřejného mínění). Podle jejích analýz respondenti, kteří dokončili pouze základní školu, zvolili u postojových otázek odpověď „nevím“ v průměru u 15 % z nich, respondenti s dokončeným středoškolským vzděláním (high school) u 10 %, zatímco vysokoškolsky vzdělaní respondenti pouze u 5 % postojových otázek. Rozdíly se týkají zejména otázek, kde je „nevím“ respondentům nabídnuta otevřeně jako možná odpověď. Když není odpověď „nevím“ explicitně nabídnuta (i když tazatel má pokyn takovou odpověď zaznamenat, pokud ji respondent sám zvolí), tak je obvykle podíl těch, kdo přiznají tazateli, že nevědí, velmi nízký a to u všech vzdělanostních kategorií. Respondenti bez ohledu na vzdělání prostě odpověď náhodně vyberou nebo v případě otázek zjišťujících obeznámenost respondentů s určitou problematikou zkoušejí správnou odpověď odhadnout.

Jak vypadá situace u respondentů v České republice? V datech z výzkumu ISSP 2008 – náboženství jsem vybral baterii 8 postojových otázek a zjišťoval, jak se liší podíly respondentů, kteří zvolili alespoň jednu odpověď „nevím“, podle vzdělání.

Jak je zřejmé z počtu do analýzy zařazených proměnných, výsledky jsou pouze ilustrační, ovšem i na tomto omezeném datovém materiálu zajímavé. I v rámci ČR lidé s nižším vzděláním volí odpověď „nevím“ častěji. Je to ale odrazem toho, že tito lidé častěji neznají odpověď, nemají k určitému problému postoj a podobně? Nikoli nutně.

V experimentálních výzkumech prováděných v USA se totiž ukázalo, že i když se zjišťují postoje k neexistujícím fenoménům (předmětům, lidem, událostem), tak část lidí nějaký postoj vyjádří. Zjistilo se, že i v tomto případě (kde jediná správná odpověď u všech respondentů by bylo „nevím“) odpověď „nevím“ volí častěji lidé méně vzdělaní, také například častěji ženy než muži. To může znamenat, že vzdělanější lidé mají častěji pocit, že by měli „mít na věci názor“, případně „znát správnou odpověď“, a snaží se před tazatelem ukázat, že to tomu tak skutečně je i v případě, kdy je takový postoj fakticky nesmyslný nebo i když musí u vědomostní otázky správnou odpověď hádat. Pro ČR podobná data, která by zjišťovala postoje k neexistujícím objektům, nemáme k dispozici. Můžeme si ovšem vypomoci daty založenými na zjišťování znalostí respondentů. Lze totiž očekávat, že velká část těch, kdo zvolila nesprávnou odpověď (zvláště u otázek, které nelze považovat za „chytáky“) jsou respondenti, kteří se snažili správnou odpověď „tipnout“. Následující tabulka obsahuje ilustraci takových dat znovu ve vztahu ke vzdělání.

Co z dat vyplývá? Zaprve to, že se vzděláním stoupá pravděpodobnost správné odpovědi – což bylo možné také očekávat. Se vzděláním ovšem paradoxně stoupá i pravděpodobnost odpovědi nesprávné, zatímco pravděpodobnost odpovědi „nevím“ se vzděláním klesá. Důvodů proč tomu tak je, může být více. Ve světle toho, co bylo napsáno výše, lze ovšem předpokládat, že jedním z těch nejpravděpodobnějších je ten, že lidé s vyšším vzděláním zkrátka tváří v tvář tazateli častěji nechtějí přiznat, že neví a snaží se odpověď nějakým způsobem odhadnout. Toto téma by si samozřejmě zasloužilo podrobnější analýzu. Zde mi šlo jen o to, upozornit na jednu z možností jak využít data z výzkumů, která zdánlivě žádné využití nemají. Chtěl jsem tímto krátkým textem říci i něco obecnějšího – výsledky sociologických výzkumů nelze často brát prostě tak, jak jsou, mimo jiné i proto, že lidé se mohou ve svých odpovědích stylizovat a přizpůsobovat se očekáváním.

Literatura:

Converse, Jean. 1976. „Predicting no opinion in the polls“. *The public opinion quarterly*. 40 (4): 515-530

Martin Vávra

martin.vavra@soc.cas.cz

Tabulka 1: Podíly respondentů, kteří zvolili alespoň jednu odpověď nevím podle nejvyššího dosaženého vzdělání

	základní, vyučení	s maturitou	pomaturitní
žádná odpověď "nevím"	69,9%	75,6%	78,9%
alespoň jedna odpověď "nevím"	30,1%	24,4%	21,1%
	100,0%	100,0%	100,0%

Zdroj: ISSP 2008 – Náboženství, data za ČR

Tabulka 2: Je Kanada stalým členem Rady bezpečnosti OSN?

	základní, vyučení	s maturitou	pomaturitní
správně	13,2%	23,2%	28,1%
špatně	25,9%	27,7%	30,6%
neví	60,9%	49,2%	41,3%
	100,0%	100,0%	100,0%

Zdroj: ISSP 2006 – Role vlády, data za ČR

»

Data z mezinárodního sociologického projektu SHARE

Klíčová slova: Evropa, metodologie

Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE) je mezinárodní longitudinální výzkum, jehož hlavním cílem je popsat proces stárnutí Evropanů v sociálním kontextu jednotlivých států. Výzkum je zaměřen na populaci ve věku 50+ a titíž respondenti jsou v rámci panelového výzkumu dotazováni každé dva roky. Hlavními tématy jsou tělesné a duševní zdraví, zdravotní péče, vzájemná podpora a finanční pomoc v rodině, sociální sítě, vzdělání, ekonomická aktivita, bydlení, příjmy a spotřeba domácností, kvalita života, očekávání do budoucnosti a demografické charakteristiky.

Správu dat zajišťuje archiv CentERdata, univerzita v Tilburgu. Ten má také na starosti distribuci dat zájemcům o sekundární analýzu. Velkou předností projektu SHARE je, že data jsou zdarma přístupná veškeré odborné veřejnosti.

O výzkumu SHARE

První vlna projektu SHARE byla realizována v roce 2004, dotázáno bylo 27 tisíc respondentů v 11 státech. Druhá vlna proběhla ve stejných zemích v roce 2006, v této fázi se poprvé do projektu zapojila Česká republika a Polsko. V současnosti tak datový archiv k projektu SHARE spravuje datové soubory za 13 států: Belgie, Českou republiku, Dánsko, Francii, Itálii, Izrael, Polsko, Německo, Nizozemí, Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko.

V roce 2009 proběhla další vlna projektu, nazvaná SHARE LIFE. Tato vlna, která mapuje životní historie lidí starších 50 let, je už i pro Českou republiku longitudinální a data z ní by měla být zpřístupněna v průběhu listopadu 2010. Od roku 2010 je pak plánováno ještě pětikolové pokračování výzkumu. Díky panelové povaze projektu jsou získaná data mimořádně hodnotná. Zachycují nejen společenský vývoj v kontextu makrosociálních událostí, ale díky své panelové povaze umožňují sledovat i změny v situaci, zdraví a názorech jednotlivců. Vzhledem k hlavnímu cíli projektu, kterým je zaměření se na aspekt stárnutí, jsou velmi cenné podrobné otázky mapující zdravotní stav dotázaných spolu s fyzickými testy, které jsou součástí dotazování. Tyto údaje poskytují globální informaci o zdravotním stavu stárnoucích generací a vlivu této charakteristiky na další aspekty života.

Přístup k datům

Zájemci o data z výzkumu SHARE naleznou veškeré informace na oficiálních stránkách projektu www.share-project.org. Zde jsou k dispozici dotazníky, analýzy z první i druhé vlny srovnávající všechny zúčastněné země, brožurky pro jednotlivé státy v národních jazycích, citace již existujících publikací a materiály popisující přípravu a metodologii

projektu. Některé další materiály v češtině je možné nalézt na českých oficiálních stránkách projektu na adrese <http://www.cerge-ei.cz/share%2Dproject/>.

Pokud budete mít zájem o přístup k samotným datům, postup je velmi jednoduchý. Je třeba vyplnit registrační formulář a poslat jej faxem, poštou nebo naskenovaný e-mailem na adresu Tilburg University, která má správu archivu CentERdata na starosti. Registrační formulář ke stažení a kontaktní údaje jsou k dispozici na stránkách projektu SHARE v záložce „Research Data Center“.

Následná spolupráce s archivem funguje velice rychle. Během několika hodin od odeslání registračního formuláře obdrží zájemce o data e-mail s identifikačním číslem a přístupovým heslem. S těmito údaji je pak možné se přihlásit a stáhnout soubory opět z oficiálních stránek projektu SHARE v záložce „Research Data Center / Download the Data“.

Po zadání přístupových údajů je uživateli nabídnuta možnost stáhnout data z první nebo druhé vlny výzkumu SHARE. Vzhledem k české účasti pouze ve druhé vlně je pro českého uživatele zajímavější složka SHARE Wave 2. Ta kromě datových matic ve formátech SPSS nebo STATA obsahuje i podrobného průvodce pro usnadnění orientace v datech.

Data z projektu SHARE jsou tedy snadno k dispozici a jsou připravena k analýze. Hlavními přednostmi dat z projektu SHARE je jejich vysoká kvalita daná metodikou šetření a jejich longitudinální a mezinárodně srovnatelný charakter. Data jsou využitelná jak pro aplikovaný výzkum v oblasti národního hospodářství, zdravotnictví a sociálního či důchodového zabezpečení, tak i pro sociologické analýzy mapující vliv zdraví a dalších faktorů na rozličné oblasti života starších generací. Možnost zjišťovat veškeré údaje v mezinárodním a časovém srovnání vnáší do prováděných analýz další dimenze.

Romana Benešová

romana.benesova@soc.cas.cz

»

Novinky v datovém archivu SDA

Klíčová slova: historie a vzdělávání

V tomto krátkém textu bych chtěl čtenáře seznámit s novými projekty archivace dat a také s vylepšeními v oblasti technického zabezpečení datových služeb archivu SDA. Díky významné finanční podpoře ze strany Ministerstva školství,

mládeže a tělovýchovy bude možné rozšířit a vylepšit současné služby, které náš archiv poskytuje svým klientům.

Datové služby archivu jsou z technického hlediska zabezpečeny databázovým systémem Nesstar. V současné době je v našem archivu v provozu verze, která má označení 3.5. Systém se ukázal jako velmi výhodné řešení celého archivačního procesu, protože umožňuje pokrytí prakticky všech fází, kterými tento proces prochází. Bližší informace o systému jsme čtenářům Sociowebu představili spolu s Martinem Vávrou v prosincovém čísle roku 2008 (Čížek, Vávra 2008). Systém Nesstar se úspěšně rozvíjí a v současnosti je k dispozici nová verze, která ve svém označení nese číslo čtyři. Jedná se tedy o zcela novou verzi, která, jak doufáme, odstraní některé nedostatky verzí předchozích. Dosavadní verze systému totiž trpí některými více či méně závažnými problémy. Současný Nesstar využívá možnosti dnešní výpočetní techniky jen z malé části, systém je pak poměrně pomalý a často dochází k jeho zahlcení, či dokonce pádu. To je z hlediska poskytování datových služeb samozřejmě velmi nepříjemné a je nutná neustálá kontrola programu. Při využívání statistických funkcí Nesstaru je jeho případná pomalost také velkým problémem. Náš archiv proto ihned, jak to bylo možné, začal s testováním nové verze systému, které začíná právě v těchto dnech. Doufáme, že novou vylepšenou verzi, ve které kromě nových funkcí programu z hlediska archivace dat dochází k některým zajímavým vylepšením i v oblasti prezentace a distribuce dat ke klientům, budeme moci zavést v co nejbližší době.

Dalším krokem ke zvyšování kvality služeb našeho archivu bude prezentace dat z historicky starších sociologických výzkumů. Do současné doby jsme takové výzkumy nearchivovali z důvodů toho, že u nich neexistuje samotný statistický soubor. Starší výzkumy, myslíme tím ty, které vznikly zejména před rokem 1989, se většinou zachovaly pouze ve formě tabulkových výstupů, tedy ve formě agregovaných dat, ve kterých nelze provádět analýzy na úrovni jednotlivého respondenta. Zkonstruovat datový soubor by šlo pouze za předpokladu, že by existovaly vyplněné dotazníky ze starších výzkumů, tak tomu ale samozřejmě u naprosté většiny výzkumů není, protože se tyto dotazníky nedochovaly. Systém Nesstar však umožňuje i archivaci těchto agregovaných dat a naši uživatelé se tak budou moci postupně seznamovat se staršími výzkumy ve formě tabulkových výstupů. Jako první budou zpracovány staré výzkumy Institutu pro výzkum veřejného mínění z let 1967 až 1988. Od roku 1989 už máme v našem archivu dostupné výzkumy ve formě primárních statistických dat. Výzkumy z dalších oblastí sociologie a z ostatních institucí pak budou postupně následovat.

Významným novým souborem dat pro náš archiv je soubor rozhovorů z projektu „Česká sociologie 1945-1969, orální historie“ [1], který až do konce letošního roku probíhá na Fakultě

sociálních věd Univerzity Karlovy. Jedná se o soubor rozhovorů, které byly většinou pořizovány audiovizuální formou a ve kterých jsou zachyceny výpovědi významných představitelů české sociologie z období, které bylo pro vývoj sociologické disciplíny u nás klíčové a rozhodně nelehké. Po vypořádání všech formálních náležitostí se s tímto souborem dat, který představuje významné rozšíření kvalitativní knihovny dat MEDARD, bude moci odborná i široká veřejnost seznámit v průběhu první poloviny příštího roku.

Poslední informací, o kterou se chceme se čtenáři Sociowebu podělit, je plánované přejmenování našeho archivu, které se pravděpodobně uskuteční v průběhu příštího roku a dojde také ke změně vizuální identity našeho archivu. Nový název i logo budou reflektovat posun od původně pouze sociologického datového archivu k instituci, jež se stává národním centrem pro archivaci dat z celé oblasti sociálních věd.

Literatura:

Čížek, T., M. Vávra. 2008. „Systém Nesstar – výkonná pumpa pro čerpání ze studnice sociologických dat“. Socioweb 12/2008

[1] <http://ceskasociologie.unas.cz/>

Tomáš Čížek

Tomas.Cizek@soc.cas.cz

Příklad archivace dat ve formě tabulky

The screenshot shows a web application interface with a navigation menu on the left and a main content area. The navigation menu includes categories like SDA, Český, ISSP, IVVM, and various years and topics. The main content area is titled 'Datový soubor: Strach ze tmy.' and features three dropdown filters: 'Pohlaví' (Gender) set to 'Pohlaví', 'Strach ze tmy' (Fear of the Dark) set to 'Strach ze tmy', and 'Republika' (Country) set to 'ČSR'. Below the filters is a table with the following data:

Strach ze tmy	Ano	Snad někdy	Ne	Bez odpovědi
Pohlaví				
Muži	2	7	83	8
Ženy	14	21	58	7

« Vydává Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., dne 1. 12. 2010 » « Šéfredaktorka: Věra Patočková »
« Redakční rada: Daniel Čermák, Radka Dudová, Jana Chaloupková, Yana Leontiyeva, Pat Lyons, Petra Guasti, Natalie Simonová, Eva Mitchell, Petr Sunega, Iva Štohanzlová » « Technická redaktorka: Jana Slezáková »
« Adresa: SOCIOweb, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel./fax: +420 222 221 662, e-mail: socioweb@soc.cas.cz » « ISSN 1214-1720 »

« © Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha »